

KRISTIANSTAD

Heliga Trefaldighetskyrkan

på egen hand...

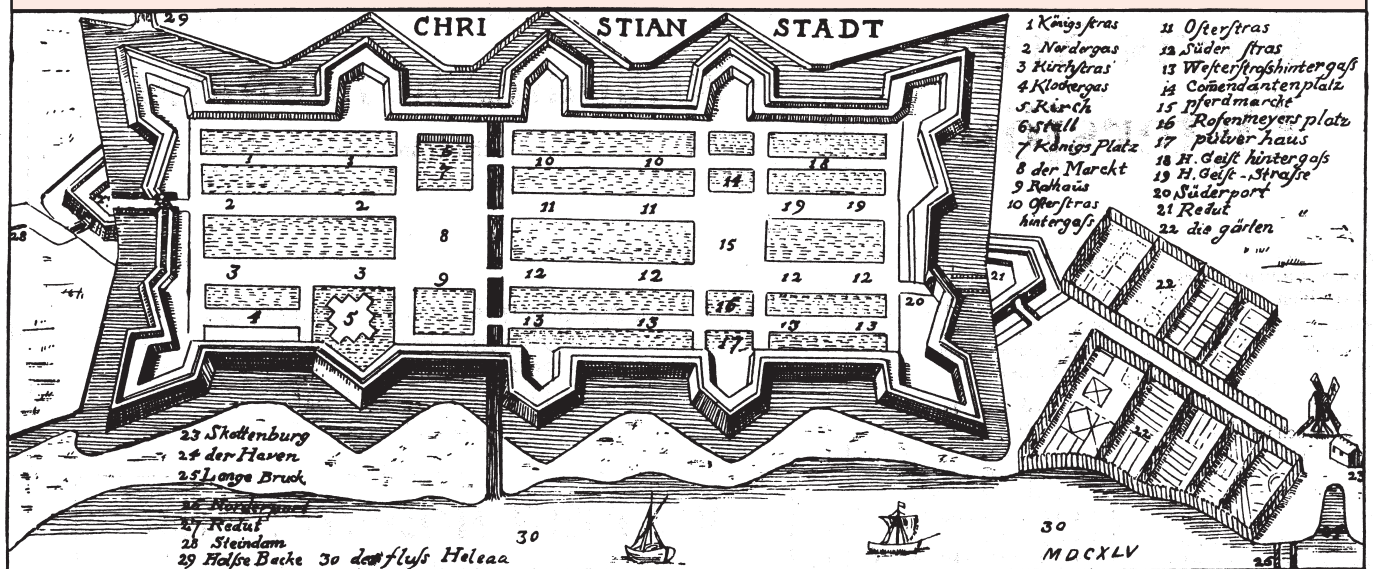
KRISTIANSTAD

Som en stadsbyggnadshistorisk raritet betecknas den stadsplan som Christian IV gav sin nya stad på Allön i Helgeåns vatten-system.

Då Kristianstad anlades gjordes en för nordiska förhållanden revolutionerande insats. Här

utvecklades nämligen "för första gången på en stor, fri terräng renässansens stadsbyggnadsidéer i hel skala".

Kristianstad är också den första betydande fästning inom nordiskt område där man utnyttjat renässansens bastionsystem.

Trots att Kristianstads danska tid endast blev 44 år, 1614–1658 har den lämnat påfallande många minnesbilder kvar och man påminns om grundläggaren Christian IV på många sätt.

Stadens vapen blev ett krönt lejoninramat namnsigill "C4" i gult på blå botten. Ända till 1898, då de enskilda bankernas sedelutgivningsrätt avskaffades fanns Christians porträtt och vapen på de sedlar som Christianstads Enskilda Bank gav ut. *En dansk kung på en gällande svensk sedel!*

Christian IV som var en stor stadsbyggare, anlade 1614 fästningsstaden Christianstad som danska rikets värn mot svenska angrepp. Den fästning han anlade var norra Europas modernaste. Christianstad skulle bli en av rikets mest viktiga städer.

Fästningsepoken slutade 1847 och möjlighet gavs för staden att expandera på ny mark. Vallarna revs och ersattes liksom i Paris med boulevarder. Kvar i dag finns endast delar av vallgravssystemet i norr som kringgårdar det

idylliska "Villaområde Utanverken." På 146 år har det av vallar och befästningsverk starkt geografiskt begränsade Kristianstad utvidgats till att bli en av Skånes större städer.

Christian IV:s rätvinkligt inrutade stadsplan som är typisk för den renässansiska tidsperioden gör det lätt att hitta i Kristianstads innerstad.

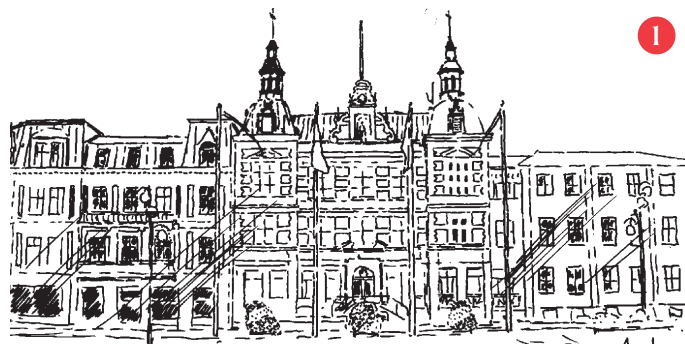
Vill du på egen hand lära känna Sveriges "mest danska stad", gör då en promenad genom innerstaden.

RUNT STORA TORG

RÅDHUSET (1)

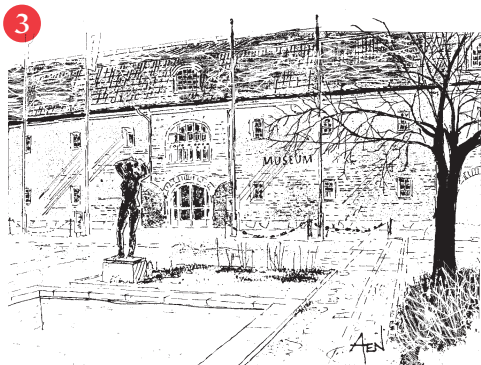
Uppfördes 1891 i imiterad Christian IV stil och ersatte en äldre rådhusbyggnad. Inskriptionen PAX VOBIS (Frid med Eder) var kungens hälsning till borgerskapet. Uppe i nischen står Bertel Thorvaldsens bronsstaty av Christian IV.

Rådhuset

FRIMURARHUSET (2)

Den första frimurarlogen i Kristianstad instiftades 1776. 1884 stod den nuvarande färdig och invigdes av Oscar II. Byggnadsstilen är nära knuten till Christian IV renässansen.

Regionmuseet

REGIONMUSEET (3)

Grunden lades 1616. Tanken var att uppföra en slottsbyggnad. Endast stallet blev byggt och omändrades efter ett 10-tal år till tyghus. Nuvarande utseende fick byggnaden på 1780-talet och 1959 inreddes det till museum. Museet innehåller såväl stadshistorisk - som militärhistorisk avdelning.

KONSTHALL (4) f d POSTHUSET

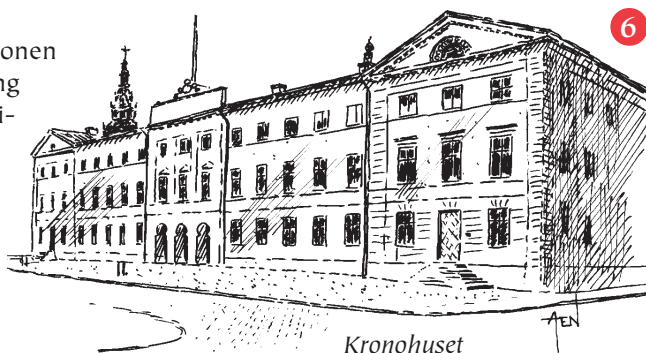
Byggs liksom tvillingbyggnaden intill på 1910-talet med Erik Lallerstedt som arkitekt - idag sammanbyggt med regionmuseet. Tvillingbyggnaden var under många år Riksbank, idag pub och restaurang. Stilen är nationalromantisk

BORGMÄSTARGÅRDEN (5)

Uppfördes vid stadens grundläggning av borgmästare Jörgen Hansen. Årtalet 1640 på fasaden anger tiden för andra våningens påbyggnad. Sin nuvarande utformning fick huset under 1800-talet. General Georg Carl von Döbeln bodde här 1811-1812 under den tid han organiserade Norra Skånska infanteriregementet, vars förste chef han var.

KRONOHUSET (6)

Den vackra empirebyggnaden uppförd 1840-41 bär inskriptionen LEGIBUS ET ARMIS - för lagar och vapen. Här delade en gång Hovrätten över Skåne och Blekinge hus med Wendes artilleriregemente. Hovrätten flyttade till Malmö 1917. Därefter har Kronohuset disponerats enbart för militära ändamål.

Kronohuset

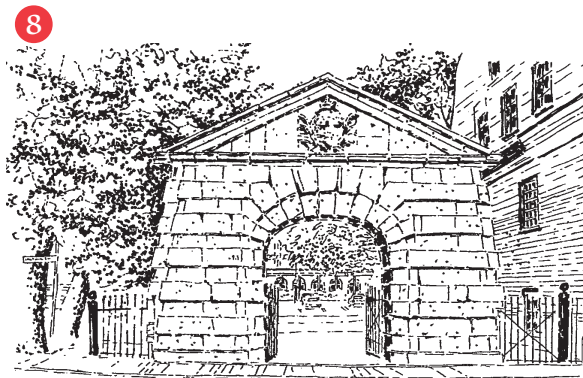
NORRA STADSDELEN

BASTIONEN KONUNGEN (7)

Ett återskapande av den ursprungliga bastionen "Konungen" med samma läge och grundform under både 16, 17- och 1800-talen. Bastionen är uppbyggd på den ursprungliga marknivån. (Se även specialbroschyren "Bastionen Konungen".)

NORREPORT (8)

Den ursprungliga infarten till fästningsstaden norrifrån. Carl Hårleman ritade den ursprungliga porten som var tretton meter djup. 1913 återuppfördes den och flyttades till nuvarande placering.

Norreport

V. STORG 3, fd FRÄLSNINGSARMÉN (9)

Tvåvåningshuset från 1760-talet som blev scenen för det enda revolutionsförsök som ägt rum i Sverige, nämligen den inledande fasen till Gustaf III:s statsvälvning. Här lyckades överjägmästaren Johan Christopher Toll och bataljonen ur Prins Fredrik Adolfs regemente ansluta sig till den revolutionsplan som skulle verkställas den 12 aug 1772. Planerna gick dock om intet.

V.STORG. 7 PRYTZ LEJEHUS (10)

Detta är ett av stadens äldsta bevarade hyreshus ett s k lejehus från 1641. Huset uppfördes av vallmästare Hans Prytz. I det pietetsfullt restaurerade huset finns bl a en väggmålning från 1600-talet. Kopian finns på regionmuseet.

V. STORG. II FORTIFIKATIONSHUSET (11)

Under mitten av 1700-talet fanns här en krog, vilket inskriptionen - Måttlig fågnad, lagom krus finnes uti detta hus - minner om. Byggnaden är dock från 1630-talet och var då ett skomakeri för att under slutet av 1700-talet bli chefsboställe för Skånska fortifikationsbrigaden. 1821 flyttade Hovrätten in här men flyttade till Kronohuset 1840. Idag administrativa lokaler.

V. BOULEVARDEN 7 "HERTIGEN" (12)

Fastigheten uppfördes 1833-34 som lärdomsskola "Hertig Carls skola" Huset byggdes om 1877-78 då det blev hotell och krog. Kristianstadspojken Sigge Wulf, 1890-talets cabarésångare, startade här sin bana.

JÄRNVÄGSSTATIONEN (13)

Uppfördes 1865 Nuvarande utseende fick byggnaden 1917 då en tillbyggnad skedde med stora hallen.

CENTRALA DELARNA

VÄHUSEN (14)

En av de äldsta och mest intressanta byggnadsmiljöerna i Kristianstad Härrör sig från 1860-talet. Restaurerade 1980-81.

Ö.STORG. 53 FILMMUSEET (15)

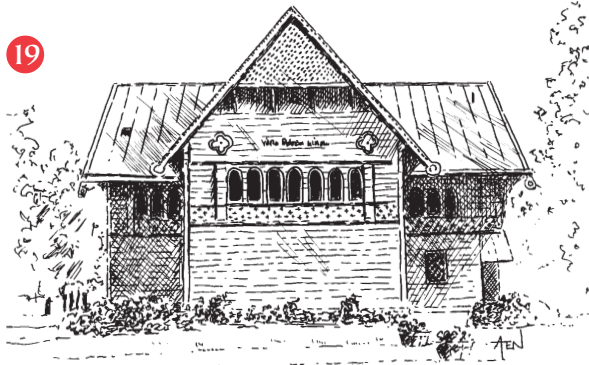
Svensk films vagga stod i Kristianstad och det unika museet är inrymt i Sveriges äldst bevarade inspelningsateljé under åren 1909-1911 Här fanns också en liten biograf "Cosmorama", som år 2000 återuppfördes i ny skepnad på Ö. Boulevarden 16. Dagens Kosmorama innehåller 4 salonger med plats för ca 400 pers. Se specialbroschyr om filmmuseet.

V.STORG.39 KUNGSHUSET (16)

1711-14 hade den landsflyktige polske kungen Stanislaus Leszczynski och hans familj sitt residens i detta hus. Dottern Maria blev drottning i Frankrike. Idag är fastigheten renoverad och ombyggd till en modern galleria.

TIVOLIGATAN 2 "STADSHUSET" (17)

Ett förnämligt prov på 1800-talets renässansinspirerade stilarkitektur som blev den efterlängtdade ståndsmässiga lokalen för den tidens societet. Den pampiga trapphallen med en enorm kristallkrona i taket, leder upp till en stor festsal för 500 pers. Den berömda svenska sångerskan Kristina Nilsson lär ha stått på hörnbalkongen och sjungit för Kristianstadsborna.

Fornstugan

TIVOLIPARKEN TEATERN (18)

Teatern uppfördes 1906 i jugendstil efter ritningar av arkitekt Axel Anderberg bördig från Kristianstad. (Han ritade även Stockholmsoperan och Oscarsteatern.) Den ersatte då Kristianstads gamla Thaliatempel som uppförts redan 1833 i den norra delen av staden. (Se boken "Ett teaterhus i Kristianstad" av H.Holmberg.)

TIVOLIPARKEN FORNSTUGAN (19)

År 1886 uppfördes detta museum, som är en av landets äldsta museibyggnader, och fungerade som sådan fram till 1913. Byggnaden är inspirerad av fornordisk stil och fungerar idag som kaffestuga under maj-sept.

Ö. BOULEVARDEN "GAMLA SPARBANKSHUSET" (20)

Den pampiga byggnaden från sekelskiftet är byggd i tysk renässans med skulptural utsmyckad fasad. Arkitekter är Lindwall och Boklund. Idag är huset hotell.

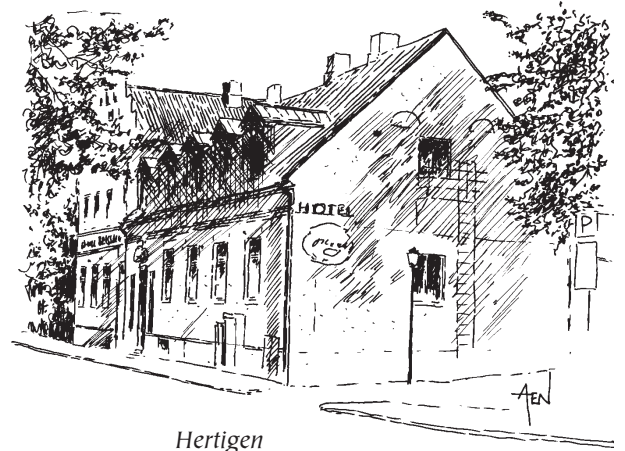
LÅNGBROGATAN SKOTTENBORG (21)

Det lilla pittoreska huset är jämnårigt med Kristianstad. Under grundläggningstiden hade kungens byggnadsskrivare Jens Rasmusen sitt kontor här.. Sitt namn har huset fått av borgmästare Thomas Andersen Skotte. Sitt nuvarande utseende fick huset på 1770-talet. Huset ägs av kommunen och är sedan många år museichefsbostad.

GRÖNROS SILVERSMEDJA (22)

Smedjan har anor från 1680-talet men först 1915 fick den sin plats här vid kanalkanten. I silversmedjan finns flerhundraåriga stansverktyg, och de äldsta, som ännu används, är från 1600-talet.

JÄRNVÄGSMUSEET "KRISTIANSTAD SÖDER" (23) Se specialbroschyr.

Hertigen

12

19